

Osobnosti / Personalities

Z Teplic až na kraj světa aneb Z učitele prezidentem. Malý biografický portrét Miroslava Vaňka / From Teplice to the Edge of the World or From a Teacher to the President. Little Biographical Portrait of Miroslav Vanek (*Pavel Mücke*)

Psát životopisné medailony je vždy velice ošidné. Zvláště jedná-li se o osoby žijící. Postihnout komplexnost lidského osudu v jeho úplnosti je takřka nespílitelným ideálem, jemuž se životopisci vždy jen snaží co nejvíce přiblížit a ne nadarmo patří biografie k nejobtížněji uchopitelným historickým žánrům. Navíc je poznání komplikovanější, pokud životní pouť sledovaného „subjektu“ zůstává stále otevřenou kapitolou (a doufejme, že v Mirkově případě bude otevřenou co nejdéle). Přesto se o malou biografickou skicu alespoň v některých črtech pokusíme. Snad se nám podaří vystihnout nejvýraznější kontury (především profesního) života historika, pedagoga, akademického pracovníka a „funkcionáře“, jehož životní příběh by s trochou nadsázky mohl sloužit za příklad splnění „českého snu“. Cesty od učitelské katedry až na post prezidenta globální asociace.

Ještě před více než dvěma desetiletími patřilo uvádění rodinných kořenů k běžným součástem každého životopisu. Nejednalo se o rys právě pozitivní, neboť podle něj bylo možné udělat si takřka v zápětí obrázek o „správném“ kádrovém profilu. Pokud tedy pomineme negativní konotace v ideologickém slova smyslu, jádro sdělení nám však zůstává: rodinné prostředí a potažmo i rodná místa, ať chceme nebo ne, nás formují na celý život. Miroslav Vaněk se narodil 11. března 1961 v severočeských Teplicích. Rodinné geny mu daly do vínku pozitivní vztah k lidem, výtečné komunikační schopnosti a také jistou předurčenost pro učitelské povolání. Severočeský region, poznamenaný v průběhu minulého století mnoha změnami a proměnami, dal výše zmiňovanému kromě sklonům k městskému stylu života, vášni k rockové hudbě,⁹⁷ pozitivního vztahu ke sportu a dočasným zdravotním problémům (vzhledem ke znečištěnému ovzduší) také jistou touhu tázat se a poznávat nová místa, nové lidi a nové skutečnosti.

Geografický rozměr života výše zmiňovaného je vskutku pozoruhodný. Klatovy – ty mu přinesly maturitu a seznámení s budoucí manželkou Ivanou (dnes učitelkou a ředitelkou ZŠ); Plzeň – ta mu dala VŠ vzdělání hned v několika oborech (učitelství pro první stupeň ZŠ, pedagogika, psychologie, český jazyk, historie); Praha – zde první pedagogické zaměstnání na základní a poté střední škole, narození syna Ondřeje (dnes nadějněho vysokoškoláka), v pozdějších letech pak zaměstnání v akademických institucích a také habilitaci v oboru politologie; Olomouc – na Hané získal tzv. velký doktorát (Ph.D.) v oboru české a československé dějiny; Chapel Hill – na americké půdě dlouhodobě pedagogicky působil na místní univerzitě; Opava – slezská metropole byla svědkem úspěšného profesorského řízení v oboru Historie se zaměřením na české a československé dějiny.⁹⁸ Ze zmiňovaného výčtu je patrné, že „Mirek – Miroslav“ (jak kdysi v první školní den jako malý prvňáček

⁹⁷ Podle vlastních slov byl jmenovaný v letech 1982–1984 provozovatelem a uvaděčem veřejných (leč spíše neformálních) akcí, kde rocková hudba zněla k tanci i poslechu. Viz rekonstrukce neznamenaného rozhovoru s Miroslavem Vaňkem, uchováno v paměti autora, listopad 2010.

⁹⁸ Strukturovaný profesní životopis Miroslava Vaňka je dispozici na webových stránkách jeho domovského pracoviště, Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR v.v.i. Viz <http://www.usd.cas.cz/cs/pracovnici/miroslav-vanek> (citováno 16. 1. 2011).

údajně odpověděl na otázku paní učitelky dotazující se na jeho jméno a příjmení) rozhodně nepatří mezi onen typ lidí, kteří se od kolébky až po věk pokročilý pohyboval v úzkém prostoru geografickém a sociálním. Podivuhodná adaptabilita a také vytrvalost prosadit se v novém prostředí (a oborech) patří k vlastnostem, které Mirka provázejí po celý jeho život.

Pokud pomineme roli svědka-pamětníka bezpočetného množství událostí dokumentujících svou dobu, dráhu historika zahájil Miroslav Vaněk studiem na plzeňské Pedagogické fakultě, kde v oboru Český jazyk – dějepis absolvoval svou diplomovou práci o událostech Listopadu 1989 v Plzni. Díky zájmu o dějiny tzv. sametové revoluce (konkrétně o záznamy z kanceláře Václava Havla z tehdejších dní) se shodou okolností ještě jako pražský gymnaziální profesor dostal do kontaktu s historiky z Ústavu pro soudobé dějiny ČSAV (pozdější AV ČR). Konkrétně se jednalo o dva z „otců-zakladatelů“ této instituce, Milana Otáhalu a tehdejšího ředitele Ústavu, Viléma Prečana, oba historiky spojené s disidentským hnutím sedmdesátých a osmdesátých let. Na opakovanou nabídku trvalého zaměstnání v roce 1992 nakonec kývl a vědeckým a posléze výzkumným pracovníkem ÚSD tak zůstává dodnes. Jeho první práce patřily revoluci 1989 a také analýzám výzkumů veřejného mínění o socialismu předlistopadové éry.⁹⁹ Ačkoliv ho jeho zaměstnavatelé zpočátku předurčovaly ke zpracování hospodářských a sociálních dějin předlistopadového Československa (mj. proto, že „klasickým“ zpracováním politických dějin pádu komunistického režimu u nás se začali zabývat další kolegové, především pak František Koudelka, Oldřich Tůma, Jiří Suk a zmiňovaný Milan Otáhal), našel si vlastní nosné téma zájmu a dokázal o jeho smysluplnosti přesvědčit i své nadřízené: ekologickou problematiku a s ní spojené hnutí v Československu.¹⁰⁰

Dalším z témat, které Mirkovi takřkajíc „přiřostlo k srdci“, je výzkum mladé generace (zejména vysokoškoláků a vysokoškolaček) z přelomu osmdesátých a devadesátých let, kterým se spolu s kolegou Otáhalem začali zabývat. Grantový projekt podpořený GA AV ČR s názvem *Studenti v období pádu komunismu v Československu – životopisná interview* (1996–1998) se stal vskutku přelomovým. Jednak se zde poprvé v širší míře operovalo s metodou orální historie podle západních standardů, především anglo-saské a germanofonní provenience. Dále se začal formovat zárodek týmu spolupracovníků ústavních (kromě Milana Otáhalu se jednalo o Libuši Cuhrovou, Janu Melicharovou a Davida Webera) a též regionálních (mezi než patřili např. Magdaléna Jandová, Pavel Kladiwa, Jiří Voráč, Pavel Urbášek a Jiří Petráš). Právě díky těmto rysům se do značné míry dařilo kompenzovat typické nešvary mnoha českých historických výzkumů (nejen) té doby – metodologickou nejasností, neobeznámeností s mezinárodními trendy a také úzce „pragocentrický“ pohled. I když se všichni tehdejší badatelé práci s pomocí orální historie teprve učili a získávali své první zkušenosti, byl nastolen model, který byl „zdokonalován“ v následujících letech a jehož se výzkumné týmy pracující s OH (minimálně na půdě ÚSD) fakticky přidržují po dnešních dnech. Především se výsledky pilotního „studentského“ projektu však setkaly s velkým zájmem odborné i laické veřejnosti u nás, ale i v zahraničí.¹⁰¹

⁹⁹ ..Viz VANĚK, Miroslav, *Veřejné mínění o socialismu před 17. listopadem 1989: Analýza výsledků výzkumu veřejného mínění prováděných ÚVVM od roku 1972 do roku 1989*. Praha: Maxdorf, 1994, 59 s.

¹⁰⁰ Viz VANĚK, Miroslav, *Nedalo se tady dýchat: Ekologie v českých zemích v letech 1968 až 1989*. Praha: Maxdorf, 1996, 170 s.

¹⁰¹ Především se jednalo o publikaci OTÁHAL Milan – VANĚK Miroslav. *Sto studentských revolucí: Studenti v období pádu komunismu životopisná vyprávění*. Praha : Lidové noviny, 1999. 860 s.

Díky úspěchu tohoto grantu následovaly projekty další, do nichž je jméno Mirka Vaňka nedílně vetknuto v osobě hlavního řešitele a vedoucího.¹⁰² Jeho schopnost efektivně vést výzkumný tým, přivádět do něj nové lidi „zevnitř“ i „zvenčí“ (včetně studentů a studentek doktorských a magisterských studijních programů jako byla např. Petra Trypesová, vdaná Schindler-Wisten, Lucia Segřová, Jana Nosková, Michael Viktorík, Zdeněk Doskočil, Lukáš Valeš, Hana Pelikánová, Jitka Svobodová, vdaná Sobotková, Hana Zimmerhaklová a další), odborně i lidsky stmelovat pestrý mezigenerační a mezioborový kolektiv patřily ke klíčům úspěchu a stály u zrodu dlouhodobého vědeckého bádání především na tématech z dějin tzv. normalizace a pádu komunismu u nás. Zdaleka ne všechny projekty byly realizovány pouze na základě analýzy a interpretace rozhovorů, ovšem těžiště zájmu výše zmiňovaného se na toto pole čím dál více přesouvalo.¹⁰³ Orální historie, o jejíž metodologických a terminologických aspektech se záhy rozpoutaly velké debaty, se postupně stále více začala spojovat s Mirkovým jménem, mj. díky tomu, že se stal (spolu)tvůrcem jejího diskurzu a mantinelů prostřednictvím sepsání několika základních studií, příruček, skript a manuálů.¹⁰⁴

Z obecně historiografického pohledu se mj. díky úsilí Miroslava Vaňka začal formovat badatelský proud mapující události tzv. malých dějin, méně viditelných vrstev a procesů, které byly dosavadní historiografií dotčené pouze „letmo“ a nebo se jim takřka nevěnovala a naopak zde přenechávala pole sousedním oborům (např. sociologii, antropologii či žurnalistice). Ačkoliv tento fakt nebyl zpočátku zřejmý, znamenalo to zásadní přínos a posun v oblasti bádání o českých a československých soudobých dějinách, nejenom v oněch politických, ale především v dějinách sociálních a dílem i kulturních. Významným dovětkem všech realizovaných orálně historických projektů zůstává fakt, že sebrané korpusy rozhovorů byly archivovány a jsou k dispozici dalším generacím.¹⁰⁵ Výsledky práce, ať už přímo Miroslavovy, či jím vedených týmů byly odbornou či laickou veřejností přijímány s různými reakcemi, od těch nadšených, pozitivně laděných, přes střízlivé, konstruktivně kritické, k negativním až po programově negativistické.¹⁰⁶ Ať již byla tato stanoviska více či méně objektivní,

¹⁰² Jednalo se především o „velké“ výzkumné projekty: *Kulturní a společenské aktivity mladé generace a cesta k občanské společnosti* (GA AV ČR 1999–2001); *Politické elity a disident v období tzv. normalizace. Životopisná interview*. (GA ČR 2002–2004); *Průzkum české společnosti v období tzv. normalizace. Biografická vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence* (GA ČR 2006–2008); *Společenské a politické aspekty existence a rozvoje nezávislých hudebních žánrů a trendů v České republice od 60. let do roku 1989*. (GA AV ČR 2006–2009). Nejnovější projekt s názvem *Česká společnost v období tzv. normalizace a transformace: životopisná vyprávění* je v současné době v řešení (GA ČR 2011–2015).

¹⁰³ Mezi nejvýznamnějšími publikačními výstupy je možné jmenovat např. VANĚK, Miroslav a kol. *Ostrůvky svobody: Kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*. Praha : Votobia – ÚSD AV ČR, 2002, 350 s.; VANĚK, Miroslav – URBÁŠEK, Pavel. *Vítězové? Poražení? Politické elity a disident v období tzv. normalizace. Životopisná interview*. 2 svazky. Praha : Prostor, 2005, 1970 s.; VANĚK, Miroslav (ed.). *Mocní? a bezmocní? Politické elity a disident v období tzv. normalizace. Interpretativní studie životopisných interview*. Praha: Prostor, 2006, 412 s.; VANĚK Miroslav (ed.) *Obyčejní lidé...?! Pohled do života tzv. mlčící většiny. Životopisná vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence*. 3 svazky. Praha : Academia 2009, 1838 stran; VANĚK Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll? Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956–1989*. Praha : Academia, 2010, 604 stran.

¹⁰⁴ Jedná se především o práce: VANĚK, Miroslav. Uplatnění metody orální historie. In: *Deset let soudobých dějin*. Jednání sekce Soudobé dějiny na VIII. sjezdu českých historiků. Praha : ÚSD AV ČR, 2001, s. 137–143; VANĚK, Miroslav a kol. *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*. Olomouc : FF UP, 2003, 80 s.; VANĚK, Miroslav. *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. Praha : COH ÚSD AV ČR, 2004, s. 176; VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel – PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha : FHS UK, 2007, 224 s.

¹⁰⁵ Soupisy sbírek z jednotlivých projektů jsou k dispozici na http://www.coh.usd.cas.cz/pages_cz/sbirky.htm (citováno 17. 1. 2011).

¹⁰⁶ Polarizujícími díly se staly především práce využívající orální historie. Jak pozitivní či negativní hlasy většinou vyzdvihují zejména význam nahrání a poslze i vydání vybraných jako důležitého pramene pro zkoumání nedávné minulosti. S daleko větší rezervovaností jsou přijímány způsob provedení a závěry interpretací. „Konzervativněji“ ladění recenzenti se pak pozastavují nad smyslem samotné orální historie (otázka subjektivity atd.), případně pak nad její metodologickou či metodickou „nečistotou“. sebraného korpusu rozhovorů. Např. soudobý názor Jiřího Bílka na orálně historické projekty viz

pravdou zůstává, že zmiňované publikační výsledky nikdy nezůstaly lhostejnými a až větší časový odstup je s největší pravděpodobností zhodnotí „bez emocí“. Jednoznačným výsledkem a úspěchem (do značné míry a po zásluze „personalizovaným“) z „přelomu věků“ (přesněji řečeno z roku 2000) se stala institucionalizace metody (podoborů či oborů) díky vzniku Centra orální historie jako jednoho z oddělení ÚSD, jehož byl Mirek Vaněk jmenován vedoucím. Se vstřícným postojem vedení ÚSD (včetně s Oldřichem Tůmou) vzniklo tak první domovské pracoviště orální historie v České republice, ne podobné pracovištím v (především západním) zahraničí a opět díky Mirkovu činorodému přístupu začalo rozvíjet široký okruh aktivit nevázících se pouze k vlastnímu výzkumu (výuka, popularizace, archivace).

Mezi první takovéto aktivity nesouvisející přímo z „čistou vědou“ byla pedagogická činnost na vysokých školách. Na přelomu tisíciletí to rozhodně mezi „akademiky“ z AV nebylo nic samozřejmého, neboť tehdy ještě ležela mezi „výzkumnou“ Akademií a „výukovými“ vysokými školami poměrně značná propast i co se týče vzájemných kontaktů, natož pak ohledně zájmu o vlastní výuku. Věrný rodinné tradici, étosu pedagoga i jistému zalíbení v předávání vědomostí a zkušeností mladším, stal se Mirek v tomto ohledu na mateřském pracovišti jedním z průkopníků. Jeho cesta však byla poněkud paradoxně obrácená, než tomu bylo zvykem u mnoha jeho kolegů – nejprve se vydal vyučovat do zahraničí (2000, 2004 – University of North Carolina at Chapel Hill, USA), posléze vyučoval zahraniční studenty přijíždějící k nám (od roku 2001 – Collegium Hieronymii Pragensis, Praha) a konečně začal působit i na univerzitách českých a moravských (2002–2003 – Katedra historie FF UP v Olomouci; 2002–2003 – Ústav českých dějin FF UK Praha; 2003–2008 – Ústav politologie FF UK, Praha). Asi nehlouběji zapustil kořeny na Fakultě humanitních studií UK v Praze, kde působí od roku 2005. Zde se díky ohlasu jeho přednášek a kurzů (s připočtením organizačního umu a diplomatickým schopnostem) podařilo i díky opětovné podpoře vedení fakulty (Jana Sokola, Zdeňka Pince a Ladislava Benyovszkého) v roce 2008 akreditovat magisterský navazující program Orální historie – soudobé dějiny, který se doposud úspěšně rozvíjí.¹⁰⁷ Mirka jakožto historika–odborníka si lze dnes jen těžko představit bez jeho druhého zaměstnání vysokoškolského pedagoga. Z vývoje posledních let je možné soudit, jako by se dotýčný v zastávání dvojrole oboustranného „zprostředkovatele“ mezi světem vědy a světem vzdělání doslova „našel“ a je v této oblasti více než úspěšným.

Zprostředkovatelských rolí však Miroslavu Vaňkovi daly pomyslné sudičky do vínku vícero. Jednou z dalších rovin jeho života je angažmá v mnoha profesních orgánech a zájmových organizacích souvisejících s jeho zaměstnáním, kde proslul jako schopný vyjednávač a „akademický diplomat“ s širokou škálou kontaktů jdoucích napříč mnoha obory, regiony a sférami lidské činnosti. Vyjma působení v orgánech ÚSD, jako je vědecká, ústavní rada a rada pracoviště, Mirek proslul jako poměrně dlouholetý člen příslušných (pod)komisí Grantové agentury ČR, kde od roku 2007 stanul včele oborové komise pro Společenské vědy. Jeho vyjednávačský um a schopnost dobrat se

---

BÍLEK, Jiří. Rozpaky nad „Oral history“. In: *Historie a vojenství*, 53, 2004, č. 4, 121–124; reakce Miloše Havelky viz HAVELKA, Miloš. Rozpaky nad „provinciálním“ realismem, *Soudobé dějiny* 2004, č. 4, s. 117–119; recenze Hedviky Novotné na knihu *Mocní a bezmocní..?!* viz <http://www.advojka.cz/archiv/2007/1/pamet-a-vypraveni> (citováno 17. 1. 2011); recenze na totéž dílo z pera Doubravky Olšákové viz <http://dejiny.nln.cz/archiv/2007/3/miroslav-vanek-ed-mocni-a-bezmocni-> (citováno 18. 1. 2011); recenze na dílo *Obyčejní lidé..?!* od Jana Němce viz <http://respekt.ihned.cz/c1-39659650-dejiny-psane-zdola> (citováno 16. 1. 2011); recenze Jiřího Černého na knihu *Byl to jenom rock'n'roll?* viz <http://kultura.ihned.cz/c1-48264140-kniha-miroslava-vanka-cesky-rock-videny-pres-estebacka-hlaseni> (citováno 17. 1. 2011); recenze na téže dílo od Milana Ducháčka a Petra Frinty viz <http://dejiny.nln.cz/archiv/2011/1/miroslav-vanek-byl-to-je-rock-n-roll-hudebni-alternativa-v-komunistickem-ceskoslovensku-1956-1989> (citováno 17. 1. 2011);

¹⁰⁷ Více informací viz <http://www.fhs.cuni.cz/ohsd/>

rozumného kompromisu se začaly uplatňovat v přímé úměře k tomu, jak postupně sílil význam grantových prostředků pocházejících z této instituce pro financování základního výzkumu. Díky jeho nápadu a hlavně iniciativě převedené do praxe byla v roce 2007 ustavena Česká asociace orální historie: „... občanské sdružení založené za účelem podpory a prezentace vědeckých výzkumů a projektů vedených metodou orální historie.“¹⁰⁸ Bez jeho vizí a kontaktů, ale i každodenní korespondence si lze fungování tohoto sdružení, v jehož čele stanul, jen těžko představit. V průběhu pouhých čtyř let tato stavovská organizace orálních historiků („zmenšený“ český obraz podobných asociací fungujících v zahraničí je od roku 2008 členem Rady vědeckých společností ČR) shromáždila pod svá křídla na 30 institucionálních členů a takřka sedm desítek členů individuálních. Neformální vedení Mirka Vaňka mezi českými „orálníky“ pak potvrdilo jmenování do čela nově zřízeného Českého národního komitétu orální historie při AV ČR na sklonku roku 2008.¹⁰⁹ Díky svému dlouhodobému výzkumnému a pedagogickému působení se mu symbolického uznání dostalo také tím, když v průběhu „horkého léta“ 2009, v časech reálného existenčního ohrožení Akademie věd (v podobě návrhů na zrušení) byl jako jeden ze zástupců společenských a humanitních věd nominován za člena Rady pro spolupráci s vysokými školami a přípravu vědeckých pracovníků AV ČR.¹¹⁰

Vedle „akademického funkcionářství“ mezi jednu z dalších Mirkových rolí bezesporu patří úspěšná popularizace vědecké a pedagogické práce v médiích všeho druhu.¹¹¹ Především je třeba vyzdvihnout dlouhodobou spolupráci s veřejnoprávními médii, konkrétně s Českým rozhlasem a s Českou televizí, kde se opakovaně podílel jako host a přizvaný expert na vzniku celé řady úspěšných pořadů (např. *Historie.CS, Retro, Události – komentáře, 168 hodin, Nad věcí* nebo *Vstupte!*). Dále pak již trpělivě poskytoval množství rozhovorů a odborných vyjádření do tištěných a elektronických médií. Zvláštní kapitolu pak v průběhu roku 2010 představoval podíl na pořadu ČT 24 s názvem *Rendez-vous*, kam si Miroslav Vaněk v roli moderátora snažil zvát do studia nevšední hosty ze společensko vědních a humanitních oborů. I přes diskutabilní čas vysílání pořadu značně ovlivňujícího případnou sledovanost (zpravidla od 10:10 hodin dopoledne) se jednalo o jeden z mála případů, kdy měl historik-profesionál možnost spoluvytvářet „vlastní“ pořad přímo z televizní obrazovky a to navíc v přímém přenosu.¹¹² Další složku popularizační činnosti pak představuje takřka bezpočet veřejných přednášek, kdy Mirek jako oslovený přenašeč referoval o nejrůznějších tématech týkajících se jeho výzkumů a to tváří v tvář pestrému publiku (od mládeže školou povinné až po zájemce o dějiny z generace nejstarší) na půdě škol, archivů, muzeí a dalších kulturních institucí po všech vlastech českých, moravských a slezských. Je nutno podotknout, že se těmto vystoupením a následným diskuzím věnoval se stejnou vervou a soustředěním jako vlastním vysokoškolským kurzům či výstupům na prestižních konferencích. Zkrátka žádné vystoupení nebylo pro něj natolik „malým“, aby se mu věnoval třeba jen „napůl plynu“. (Ve většině vystoupení se tak dělo navíc bez nároku na honorář.)

¹⁰⁸ Viz <http://www.oralhistory.cz/> (citováno 19. 1. 2011).

¹⁰⁹ Viz http://int.avcr.cz/cs_narodni_komitety/ (citováno 17. 1. 2011).

¹¹⁰ Viz

http://www.avcr.cz/o_avcr/struktura/poradni_organy/Rada_pro_spolupraci_s_vysokymi_skolami_a_pripravu_vedeckych_pracovniku_AV_CR.html (citováno 17. 1. 2011).

¹¹¹ Jenom mezi lety 2007–2010 zaznamenal Miroslav Vaněk celkem 72 výstupů do všech druhů médií v roli odborníka žádaného o vyjádření.

¹¹² Celkově bylo pod moderátorstvím zmiňovaného odvysíláno celkem 11 pořadů. Miroslav Vaněk se tak skromně se tak pokusil navázat na dílo mnohem známějších a „zavedenějších“ popularizátorů-(spolu)tvůrců z oblasti společenských a humanitních věd, jejichž tváře je možné vídat na TV obrazovce (jakými je např. historik umění František Dvořák, publicizující muzikolog Zdeněk Mahler nebo historička Marie Koldinská).

Dalším poměrně pozitivním a rozhodně ne obvyklým rysem mezi historiky, kteří si mnohdy „za každou cenu“ snaží udržet odstup od soudobého společenského dění (v bláhové víře, že tak napomohou zachování svého „objektivního“ pohledu), je Mirkova ochota veřejného angažmá v otázkách souvisejících blíže či vzdáleněji s jeho profesními aktivitami. Dal by se možná pro lepší vystižení charakteristiky této role dílem využít termín francouzského sociologa a filozofa Raymonda Arona: „angažovaný pozorovatel“.¹¹³ Je nutno podotknout, že nebyl vždy zcela úspěšným. Podle mého názoru tak v každém případě činil v nadstranickém duchu (bez ambice stát se sám „praktikujícím“ politikem), pod dojmem svého nejlepšího vědomí a svědomí, v dobré víře a se vši otevřeností k věcnému a konstruktivnímu dialogu případné protistrany.¹¹⁴ Mnozí jiní by se (v tento okamžik) možná spokojili s výsledky dosaženými na domácím poli, jali by se odpočívat a alespoň trochu se „vyhřívat na slunci“ dosažených postů. Mirkův příběh je však opět poněkud jiným.

Poslední zastavení totiž musí být nutně věnováno mezinárodnímu rozměru a ohlasům Mirkovi práce, které jej natolik odlišily od mnoha jeho vrstevníků a to nejen doma, ale i v zahraničí. Velmi pozitivní (leč v českém prostředí ne vždy obvyklý rys) snahy prezentace a propagace výsledků a od toho odvozeného udržování zahraničních kontaktů se táhne kariérou Mirka Vaňka v podstatě od počátků jeho badatelské dráhy. Ba co více, postupně se stává její komplementární součástí. Od nesmělých krůčků na prvních zahraničních konferencích jsme svědky postupného utváření historika známého a respektovaného v odborných mezinárodních kruzích: nejprve v prostředí středoevropském, posléze euro-americkém a konečně v posledních letech i v kontextu globálním. „*Jak je to možné...?*“, položil by si řečnickou otázku jeden z hrdinů románu Josefa Škvoreckého *Tankový prapor*.

Ačkoliv nebyl nikdy jazykově zvlášť školen, dokázal v sobě Miroslav objevit (a poté dlouhodobě „pilovat“) jazykové dovednosti (především v angličtině) a to do té míry, že předčil celé desítky jazykově mnohem vybavenějších kolegů. Snad tomu napomohla přátelská povaha, otevřenost, komunikační talent a také příznivé poměry pro badatele vyjíždějícího do zahraničí ze zemí bývalé východní Evropy směrem na Západ. Rozhodně tím však nelze umenšovat Mirkovu schopnost odpovědět na poptávku zahraničních odborníků i univerzitní veřejnosti (tj. především studentů a akademických činovníků) v podobě referátů, přednášek a kurzů o vybraných tématech čs. soudobých dějin, které byly založeny na vlastních výzkumech a v atraktivní formě také podávány. Pravděpodobně klíčovými se v tomto smyslu jeví několikrát dlouhodobé přednáškové (nikoliv primárně badatelské!) pobyty v zaoceánském zahraničí, kdy doslova „vhozen“ do víru života v cizí zemi se dokázal neuvěřitelně zdokonalit a získat také sebedůvěru a motivaci potřebnou pro další konání. V neposlední

¹¹³ Viz ARON, Raymond: *Angažovaný pozorovatel*. Praha: Mladá fronta 2003.

¹¹⁴ Z těchto společenských „angažmá“ je možné jmenovat významný podíl na hnutí „Děkujeme, odejděte!“ na přelomu let 1999 a 2000; dále pak jeho otevřený dopis předsedovi vlády Jiřímu Paroubkovi následující zásahu na CzechTek-u v roce 2005; další zcela zvláštní kapitolou je zapojení se do aktivit souvisejících s vměšováním politických elit do otázek výzkumu a psaní dějin (tj. především v oblasti tzv. zákonů paměti); jeho podpis nalezneme pod stanoviskem proti přijetí zákona o tom, že se Edvard Beneš zasloužil o stát (č. 292/2004 Sb.). Text stanoviska viz <http://www.czsk.net/svet/clanky/publicistika/dejiny.html> (citováno 20. 1. 2011); jeho ústřední role (spolu s Vitem Smetanou) v „lobbistických“ jednáních s odpovědnými politiky, které se snažily eliminovat co nejvíce negativních rysů spojených se vznikem Ústavu pro studium totalitních režimů v roce 2007. Text stanoviska viz http://www.aktualne.usd.cas.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=163&Itemid=88888974 (citováno 20. 1. 2010); další pak bylo otevřené vyzvání k široké diskuzi historické obce při utilitárních snahách o sloučení panelu č. 410 (moderní dějiny a etnologie) s panelem č. 409 (starší dějiny a archeologie) v rámci Grantové agentury ČR, což mj. i díky tomu kroku nakonec neuskutečnilo; poslední významnější zapojení do veřejné debaty přišlo v souvislosti s diskuzemi kolem tzv. zákona o třetím odboji, kdy se stal jedním z hlavních iniciátorů semináře *Soudobé dějiny – média – politika a jejich místo v demokratické společnosti* (Praha, 4. října 2010) a také jedním z prvních signatářů *Stanoviska historiků k návrhu zákona o třetím odboji* (viz <http://www.zakonotretimodboji.cz/>), citováno 19. 1. 2011).

řadě dokázal svým nadšením pro mezinárodní spolupráci „nakazit“ také své okolí (a také se efektivně zasloužit o pravidelné výjezdy svých spolupracovníků), což bylo nezbytným předpokladem k tomu, aby se nestal pouhým „osamělým běžcem“ (a „zahraničním věrozvěstem“) uprostřed „rybníčku“ ryze české vědy. Také díky tomu se výstupy jeho a jím vedených týmů stávaly ve srovnání se zahraničím nejen konkurenceschopnými (co do kvality i množství), ale v jistých ohledech se dokonce staly průkopnickými (např. co do „velikosti“ projektů či v oblasti organizace a produktivity práce). Nikoliv náhodou byl proto Mirek v mexické Guadalajaře na mezinárodním kongresu v roce 2008 osloven s nabídkou na členství ve výkonném výboru stavovské International Oral History Association (IOHA), a na pozici regionálního zástupce pro Evropu v něm také posléze mezi lety 2008–2010 působil. Symbolickou odměnou pro Mirka a jeho spolupracovníky se pak stalo získání pořadatelství dalšího, 16. ročníku, IOHA kongresu v Praze v červenci 2010. I přes organizační obtíže (způsobené zejména finanční krizí a neochotou vybraných členů české veřejné politické reprezentace podpořit tuto akci globálního významu), se nakonec podařilo kongres nadmíru úspěšně uskutečnit a v jejím průběhu byl Miroslav Vaněk zvolen na léta 2010–2012 „prvním mezi rovnými“, tj. IOHA prezidentem.¹¹⁵ Cesta z „malého města“ na pomyslný akademický Olymp jakoby se uzavřela.¹¹⁶ Objektivně řečeno, nezbyvá než si za pomoci parafráze slov Winstona Churchilla vše přát, aby to byl nikoliv začátek konce Mirkovy dráhy, ale naopak konec jejího začátku.

Možná se zeptáte, zdali výše popisovaný příběh nevypadá příliš jednoduše a schématicky, jako vystřižený z nějaké slaboduché telenovely s mnoha pokračováními? V reálně rovině je z mého osobního pohledu spíše opak pravdou. Jen sám pojednáván ví asi nejlépe, kolik větších či menších nezdarů, neúspěchů a nesnází si musel postupně prožít a následně je také vsřebat. Třikrát podávaná žádost o habilitaci, neúspěšné žádosti grantových projektů (včetně tří mezinárodních), zklamání po neúspěších v soutěži o různá ocenění za výsledky vědecké práce, vyčerpávající série mediálních vystoupení v době méně či více významných výročí, periodicky se opakující kritiky na výsledky práce osobní i týmové (trpělivě, leč energicky vyvracené) apod. To jsou jen „vrcholky ledovce“ problémů, jež přináší akademický život sám. Za jejich překonání vděčí Mirek (vedle stabilního rodinného zázemí) svému pozitivnímu vztahu k životu (a aktivnímu postoji v něm), kombinaci badatelského, pedagogického a komunikačního talentu a také postupně „objevovaným“ a „dozrávajícím“ schopnostem „manažera vědy“, jímž se možná místy trošku „proti své vůli“ stal. Především pak za veškerým jeho konáním je možné vidět poctivou a leckdy neúpornou každodenní práci (někdy hraničící až s workholismem), která je doprovázena principem přátelské otevřenosti v jednání, a to jak se spolupracovníky, tak i ve vztahu k širokému okolí ve snaze vyjít všem v maximální rozumné míře vstříc. A konečně je to Mirkova pokora a skromnost, která dle mých osobních zkušeností ještě z dob studií, ale také z posledních pěti let společného působení nedoznala změn. Nejenom česká věda by takových (ne)„obyčejných“ příběhů potřebovala mnohem, mnohem více.

¹¹⁵ Z ohlasů na kongres viz např. FREUND, Alexander. Conference Report: 16th International Oral History Conference. In: *Oral History Forum d'histoire orale* 30 (2010). (K dispozici na http://www.coh.usd.cas.cz/download/A.Freund-IOHA_2010_review.pdf, citováno 20. 1. 2011.) viz též McDOUGHALL, Alison. 16th International Oral History Conference. Between Past and Future: Oral History, Memory and Meaning. In: *Word of Mouth*, Spring 2010, s. 14–15, 22–23. (K dispozici na <http://www.coh.usd.cas.cz/download/A.McDoughall-16thIOHA.pdf>, citováno 20. 1. 2011.)

¹¹⁶ Vzestup a výsledky české orální historie zosobněné v práci Miroslava Vaněka ocenil ve svém shrnujícím pojednání místopředseda AV ČR Jaroslav Pánek. Viz PÁNEK, Jaroslav. Non multa, sed multum. Humanitní a společenské vědy v České republice 1990–2010. 2. Část. In: *Akademický bulletin* 10, 2010, s. 8–11 (K dispozici na <http://abicko.avcr.cz/cs/2010/10/05/index.html>, citováno 20. 1. 2011). Dalším z dokladů uznání M. Vaňka v mezinárodní odborné komunitě budiž příspěvek do prestižního souboru statí z oblasti orální historie. Viz VANĚK, Miroslav. Those Who Prevailed And Those Were Replaced: Interviewinw On Both Sides of A Conflict. In: RITCHIE, Donald. A. (ed.) *The Oxford Handbook Of Oral History*. Oxford : Oxford University Press 2011, s. 37–50.